

Govor Ludviga Polcer-Hodica

14. april 1935

Geteanum, Dornah, Švajcarska

Ovaj govor trebalo je da bude odštampan 1985. god. u dodatku novog izdanja Polcerovih životnih sećanja; bio je zabranjen od strane vođstva Opštег Antropozofskog društva (AAG). Zatim je bio ponuđen izdavaču časopisa „Zemlja i kosmos“, Helmutu Finsterlinu; on ga je odštampao 1988. godine; Emanuel Cejlmans ga je iznova preuzeo i štampao u trećem tomu svog dela „Ko je bila Ita Wegman“ (Hajdelberg 1992).

Ako se ja aktivno mešam u sukob i u događaje u Društvu ovoga časa, to se dešava zato, jer se na temelju mog dugogodišnjeg iskustva i posmatranja osećam ne samo ovlaštenim, nego i obaveznim na to. Znam da stojim nasuprot jednog majoriteta, koji je posebno u Dornahu u određenom pravcu kroz godine obrazovao sebi jedan sud (mišljenje), koji se izražava u *Spomen-spisu*. Tako sam svestan teškoća, koje uzimam na sebe, kada obrazovanju ovog suda suprotstavljam obrazovanje mog suda, i iz tog razloga moram da kažem 'Ne' onome, što majoritet Društva sada hoće da učini u Dornahu. Ja pak verujem u snagu tih meni određenih činjenica, koje su mi poznate već više godina, jer sam naspram njih stajao uvek bez simpatije i antipatije, i prema obe sukobljene strane ostao otvoren i iskren.

Tako želim da na aktivno-neutralnoj bazi kažem ponešto o onome, o čemu se osećam obaveznim da govorim upravo u ovom trenutku i u ovoj situaciji. Najpre moram da odbijem ono što se uvek iznova iznosi: da bi se moralno odlučiti baš za jednu stranu. Zato se čuvam takođe od toga, da budem raspoređen na bilo koju stranu. Ja moram da se okrenem kako protiv frivilnog izraza 'suđenje po ukusu' koji je upotrebljen u *Spomen-spisu*, tako i protiv onoga što se kaže, da ubeđenje (čitalaca) o mnogo čemu što su pisci izneli u *Spomen-spisu* ne bi trebalo da se formira iz 'zlonamernosti'. Tako moram da objasnim sa svoje strane, da to kod mene nije iz zlonamernosti, moja metoda je takođe da tražim istinu.

Pošto je jedna voluminozna knjiga kao što je *Spomen-spis* ovde voljno pripremljena i pošto ima dejstvo, tako je za one, koji odbijaju ovaj Spomen-spis data neophodnost, da govore nešto opširnije, nego što je to uobičajeno na glavnim skupštinama.

Ali, moj u opštem neutralan stav ipak ne može da me spreči, da pomognem i podržim tamo, gde ja to smatram nužnim i ljudski pravednim i gde verujem, da delam u duhu Rudolfa Štajnera.

Za mene su ličnosti, koje je Rudolf Štajner imenovao u upravu i u vođstvo sekcija, svaka na svoj način, takođe danas još sasvim na mestu tamo, gde ih je Rudolf Štajner postavio. To što sve one pored dobrih strana imaju i mane i što su grešile u svom radu,

to ne može da promeni moj pogled. Da su greške učinjene kako na jednoj tako na drugoj strani, pokazuje se na događajima, koji su se odigrali u poslednjih deset godina. Što ove ličnosti nisu mogle da se pronađu u zajedničkom radu, pokazalo mi je dalje, da posle smrti Rudolfa Štajnera nije bila dovoljno jaka ezoterična snaga cele uprave, da bi s jedne strane na pravilan način savladala spoljašnje, ometajuće uticaje, a s druge strane, da u upravi nije bilo ličnosti, koja bi mogla da izvrši premošćavanje suprotnosti. Iz smrti Rudolfa Štajnera izvučeno je malo konsekventnosti, koja bi shodno spoznaji mogla da ujedini. Mnogo više su se pojavile nemoguće pretenzije najpre sa jedne, i zatim, nešto manje naglašene, sa druge strane, posebno u vezi onoga što se tiče vođstva visoke škole. Tako nije mogla da bude razumski pronađena nova, slobodna i velikodušna baza Društva, koja uzima u obzir nedostajanje univerzalnog duhovnog vođe. Ako pak zahtev, koji je postavila smrt Rudolfa Štajnera, nije mogao da bude ispunjen iz razuma, onda se on može izvršiti samo kroz silne katastrofe. Katastrofe, kroz koje može biti razorena baza Društva moguća samo pod Rudolfom Štajnerom, ali ne i biće antropozofije. A šta se sve dešava, to pak ne oslobađa nijednu ličnost od obaveze, da strpljivo čeka u svojoj službi.

Ubrzo posle smrti Rudolfa Štajnera spoznao sam iz neposrednog gledanja, da nije postojala stvarna volja za sporazumevanjem u radu sa gospođom dr Itom Wegman, da neki takav zajednički rad nije ozbiljno smatran mogućim ni od gospođe dr Štajner niti od gospodina Štefana. Kada sam još 1925. godine zamolio gospodina Štefana da ipak preuzme mesto prvog predsedavajućeg, odgovorio mi je on na to: 'Ja bih mogao da radim samo sa gospođom dr Štajner, nikada pak sa gospođom dr Wegman'. Tako sam video, da od početka nije vladala iskrena volja za sporazumevanjem, već samo volja za smenjivanjem, a ova se zatim pokazala posebno u upošljavanju i u ponašanju mnogih ličnosti u Dornahu. Ovaj vladajući štimung koji nije bio otvoreno izgovoren, ali je ipak ovlađao ljudima, morao je nužno da pokrene sve konflikte i nesporazume, najpre u upravi i u Dornahu, koji su se potom pojavili. I to se takođe sasvim brzo prenelo, polazeći iz Dornaha, na periferiju i svuda je smetalо radu.

Postoje mnogi duboki razlozi za teškoće sporazumevanja, koji nikako ne mogu da se svale jedino na gospođe dr Wegman i dr Vrede. Društvo, koje je bilo stavljen u službu ezoterije, gubilo je kroz sukob sve više od svog ezoteričnog karaktera. Pretila je opasnost, da ono postane neko sasvim spoljašnje, uprkos naglašavanju i oblikovanju potpuno novog dogmatičnog pojma o ezoteriji.

Pošto *Spomen-spis* sasvim tačno naglašava, da bi se moralo vratiti u prošlost, ako se želi razumevanje razdora, tako i ja hoću da se vratim natrag, samo još nešto dalje, ne samo do smrti Rudolfa Štajnera, jer upravo kivnost i neprijateljstvo protiv gospođe dr Wegman idu još dalje natrag, nego samo do smrti Rudolfa Štajnera. Ovo protivništvo je postojalo već pre božićnog zasedanja, živelo je više u skrivenom. Ja sam ovo doživeo lično i mogao sam da posmatram mnogo šta u vezi s tim, jer sam onomad veoma mnogo, često neprekidno, bio u Dornahu, jer je Rudolf Štajner tada razgovarao sa mnom o svim ličnostima, koje su kasnije došle u upravu, i o mnogo čemu drugom. Poneki će možda biti još i ovde, koji su čuli, kako je Rudolf Štajner već tada govorio o nekoj hajci protiv gospođe dr Wegman i njenog delovanja kao lekarke i da je zatim rekao, da bi ovo moglo još da razori Društvo. Pa ipak, on je nju uvek iznova isticao i naglašavao je neophodnost njenog saradivanja. Takode sam mogao da ustanovim, da su se baš te ličnosti (ne želim da izgovorim nijedno ime), koje je on sasvim sigurno odbio, zatim pojavile u poslednjim

godinama posle njegove smrti i potisnule takve, ili su težile da potisnu one kojima je on dao prednost za neke oblasti rada.

Pošto ja ovde stojim odbijajući predloge (za isključenje), moram radi obrazloženja ovog odbijanja da dođem posebno na dublje uzroke ovih teškoća i da pređem u oblast ezoterije. *Spomen-spis* obrađuje ovu oblast, iako na nešto primitivniji način, no ipak sasvim otvoreno. Tako i ja smem naravno sasvim otvoreno da govorim. Ja smatram ovo govorenje o tome štaviše kao veoma nužno, jer je mnogo toga u *Spomen-spisu* izraženo na netačan i nejasan način, a ja sam upravo u ovoj oblasti mnogo čuo i iskusio od Rudolfa Štajnera i zato mi je od njegove smrti to ostalo u mom delanju uvek konsekventno i sigurno.

Najpre o shvatanju, koje sam morao sebi da obrazujem tokom godina o vođstvu visoke škole. Za mene je Rudolf Štajner takođe danas još jedini vođa visoke škole, ako ova još ima svoj ezoterični karakter. Sekciju za opštu antropozofiju ne može ipak niko da zauzme i da je preuzme u ozbiljnoj, stvarnoj odgovornosti. Mogućnost ezoteričnog zajedničkog nalaženja rukovodilaca pojedinih sekcija izgleda mi da i danas još ne može biti iluzorna, ako jedna od ovih ličnosti ne bi polagala pravo na vođstvo putem bilo kakve sukcesije (nasleđivanje), koja nikako ne postoji u ovom slučaju. Što se ovo ipak desilo posle smrti Rudolfa Štajnera, smatrao sam uvek za grešku i to sam takođe izrekao tada.

Neko regulisanje stvari Prvog razreda posle smrti Rudolfa Štajnera ja smatram mogućim samo na taj način, da ličnost, koja hoće da preuzme odgovornost prema duhovnom svetu i prema Rudolfu Štajneru, i koja je nošena voljom izvesnog broja ličnosti, saopšti ovo rukovodiocima sekcija i sa njima razgovara o tome. Tako ja verujem, da bi zatim bio sačuvan kontinuitet sa Rudolfom Štajnerom, što predstavlja uslov. Ovo stanovište saopštio sam na sličan način mnogo kasnije gospodinu Štefanu, kada se radilo oko dozvole za gospodina Arensona. Neko takvo preuzimanje pak ostaje uvek jedno delo, koje je stvar duhovne sudbine. Davanje ovlašćenja za marljiva 'postignuća', sveznalaštvo bilo bi za mene neprihvatljivo, time bismo mi veoma brzo došli na jedan samo spoljašnje autoritarni put.

Sada moram da govorim o tome, kakvo je moje razumevanje za okolnost da je gospođa dr Wegman saradnica Rudolfa Štajnera u Prvom razredu. Jer Rudolf Štajner je nju označio sasvim jasno kao takvu. Smatram da je nepravilno to, da se saradnica u Prvom razredu jednostavno identificuje sa onom koja vodi zapisnik u upravi. Takva identifikacija mi ipak u ovom slučaju izgleda kao uvreda. A takvih svakako nije nedostajalo. Meni nije nejasno, kako je Rudolf Štajner razumeo to sa „saradnicom“. Postavljanje saradnice, dakle pomoćnice za osnivanje misterijskog bića, kao u postojećem slučaju Mihajlove škole, moglo je da počiva samo na dubokoj sudbinskoj povezanosti, koju je Rudolf Štajner sasvim svesno spoznao, naglasio, i kojoj je hteo da udovolji. Pri tom ja nemam nikakvu sumnju, da je to tako bilo. Time je Rudolf Štajner zaista rekao Iti Wegman, da se ona nalazi u velikoj sudbini. Ne samo gospođa dr Štajner, nego se takođe gospođa dr Wegman nalazi sa Rudolfom Štajnerom u velikoj sudbini, koja mora da bude nošena sa svim teretima i patnjama. Međutim, saradnica i pomoćnica nikada nije zastupajuća naslednica, kao žena to ne može da bude. Ali ljudski je razumljivo, da je posle smrti Rudolfa Štajnera gospođa dr Wegman krivo shvatila taj zadatak. Ja ne mogu da se pomirim sa tim, da se zbog toga uvode presude i progoni i da sme da se govorи o nekom odricanju koje briše sve što je bilo ranije, i da se ova zabluda koristi za to, da se od prethodno skrivene hajke sad načini formalno pogubljenje, štaviše

moralno komadanje. Moram da naglasim, da sa gospodom dr Wegman nikada nisam govorio o njenim inkarnacijama i da mi takođe niko nije nešto direktno rekao. O pitanju Aleksandra čulo se dabogme dovoljno otvoreno govorenje, naročito od strane njenih protivnika. I ja sam jednom prilikom imao razgovor sa Rudolfom Štajnerom, pod kojim okolnostima i uslovima sme lično da se razgovara o inkarnacijama. Bilo je to u Berlinu 1917. godine.

Inicijativa za ezoteričnu Mihajlovu školu došla je, kao što je rekao Rudolf Štajner, od gospođe dr Wegman. Sa prihvatanjem ove inicijative bilo je potom između njega i nje stvoren neophodno ezoterično sudbinsko jedinstvo, koje je misterijski uslov novijeg vremena.

Pre rata bila je gospođa dr Štajner saradnica kod svih ezoterično-kulturnih piređivanja. Jedno je bilo toliko nužno kao i drugo, kao i sve u životu Rudolfa Štajnera.

Kada se Rudolf Štajner vratio iz Engleske 1924. godine, nagovestio je različitim savetima, kako bi postepeno hteo da Prvom razredu da kultne okvire. Bilo je to iz tog u Mihajlovoj misteriji nastajućeg kulturnog, da je on zatim kod primanja, koja su se dogodila u septembru, govorio o stisku ruke i obećanju, koje je takođe trebalo da bude dato gospodji dr Wegman. To je bilo ukazivanje, da upravo za Mihajlovu misteriju ovo sudbinsko jedinstvo ima značenje. Ako se u *Spomen-spisu* kaže, da gospođa dr Štajner nema neko mesto samo od simboličnog značenja, već da ona taj posao stvarno obavlja – to mi je bilo naravno poznato –, tako je ovo dabogme razumljivo, jer ovo kod neke saradnice Rudolfa Štajnera unutar misterijskog bića upravo nije moglo da bude nikako drugačije. Zajedničko osnivanje nekog misterijskog početka iziskuje baš stvarnost značenja saradnice, a ovo je Rudolf Štajner dokumentovao kroz delo. Kako kod gospođe dr Štajner, tako i kod gospođe dr Wegman. Sad se moram okrenuti takođe protiv govorancije o staroj i novoj ezoteriji. U misterijama je doživljaj smrti uvek bio prikazivan na različit način. Smrt – polaganje u grob – vaskrsenje – saobraćanje sa božanskim suštastvima. Od isprva najprimitivnije vrste do one veličanstvene, koja nam je bila data u Prvom razredu. Rudolf Štajner nikada nije imao posla sa nekom ezoterijom, koja se deli na novu i staru. Naprotiv, on je od početka, takođe pre rata, tim nužno iznova dolazećim misterijama, kakve moraju biti u sadašnjosti i budućnosti, posvetio svoje snage. Time im je on dao duhovni sadržaj svesti i za sadašnjost neophodni otisak, što je za muški i ženski duh doneo čovečanstvu jednak važnu mudrost antropozofije. Ali, s tim je takođe bila povezana neophodnost, da se pri kultnom prikazivanju antropozofije izrazi ova dvojnost, otuda je saradnica bila takođe neka takva po svojoj ženskoj prirodi. Mi se u toku časa Prvog razreda naravno ne nalazimo samo u čitanju poučnog predavanja, već u jednom delovanju, koje može da nas stavi u vezu sa misterijskom strujom svih vremena. Ako napustimo ovu svest i ne probudimo je uvek iznova, mi napuštamo to, što je Rudolf Štajner doneo kao nebesko uređenje na Zemlju.

Ja znam da je bilo grešaka, one su se dešavale na obe strane. Svako je njima podložan. Ali one za mene nisu razlog, da se ne prizna to, što nikada ne može biti izbrisano i što će postojati dalje. Ne uzimajući u obzir spoljašnja 'postignuća', koja za mene u pojedinačnim sekcijama nikako nisu toliko različita u svom značenju za čovečanstvo, ja moram da odbijem njihovu tendencioznu kritiku. Nečuvene moralne klevete koje su trajale godinama, i koje su se zbivale naročito protiv gospođe dr Wegman na javnim skupštinama i u štampanim brošurama, moram da odbijem kao nešto usmereno protiv volje Rudolfa Štajnera. Katkad to izgleda gotovo tako, ako se upravo doživilo ponešto, što se desilo još pre božićnog zasedanja, i oseća se kako to dalje deluje,

kao kada bi se učinila vidljivom skrivena, najčešće sasvim nesvesna kivnost protiv poslednjih godina samog Rudolfa Štajnera, čija je žrtva posebno gospođa dr Wegman. Takva kivnost protiv dr Štajnera pokazala se već ranije.

Meni je bezuslovno jasno, da je gospođa dr Štajner, koja je toliko dugo radila sa Rudolfom Štajnerom, duhovno napredna. Pa ipak je nedostajala iskrena, prijateljska volja za sporazumevanjem. To nema baš nikakve veze sa spoljašnjim 'postignućima', kao što je izraz 'postignuća' zapravo malo filistarski, i veoma nepodesan za unutrašnje duševne stvari, za *unutrašnja* postignuća. Ova pak igraju u ezoteriji veoma veliku ulogu, da se *ne bi samo glava bavila ezoterijom*. Kroz neprestano kritičko govorkanje i ispitivanje o metodama moglo bi da dođe do intelektualističkog zaostajanja kod metoda, do straha od njenih rezultata i konačno do toga, da se jadikovanjem ili sitničarenjem bude potišten pred životom i sudbinom.

Hoću da napomenem još jednu činjenicu, koja pokazuje, koliko se mnogo toga odigralo na ovom području. Kada sam se pri otvaranju Rudolf Steiner- Hall u Londonu više puta susreo sa dr Ungerom, on me je pozvao da pomognem, kako bi misterijska pripredavanja, koja je Rudolf Štajner iznova oblikovao pre rata, mogla da budu nastavljena. On je o tome razgovarao sa mnom štaviše do pojedinačnih detalja i smatrao je to apsolutnom neophodnošću za Društvo. Ja sam tada morao da izbegnem odgovor, pošto mi je gospođa dr Štajner kratko pre toga rekla, u nekom razgovoru, da u vezi s tim naročito u Dornahu postoje velike teškoće.

Iz toga što je dosad rečeno sleduje za mene nužnost, da odbijem predloge radne grupe saradnika na Geteanumu. Za mene je nemoguće da jednom dêlu uprave koja se raspala dam za pravo, da svu krivicu prebac na drugi deo i da uvek iznova na temelju pojimova koji su već odavno postali krilatice kao metoda – nemetoda – obrazovanje suda – postignuća, gordo iskaže: 'Mi smo jedini ovlašteni i sposobni, da nastavimo delo Rudolfa Štajnera, mi smo oni koji imaju pravu metodu, drugi imaju neku nemetodu; ko nije sa nama, taj je protiv nas; vi se morate odlučiti, da li hoćete da idete sa nama ili hoćete da propadnete sa drugima.' Tako to neprestano zvuči nekome. Nije moguće podeliti antropozofe autoritativno na crne i bele i zatim tobože crnima, kako kaže dr Vrede, oduzeti Geteanum sa vlašću ključeva. Time bi iz građevine drugog Geteanuma moralo sve više da bude potisnuto i da vremenom ode misterijsko raspoloženje. Potom bi takođe upravu još teže pogodila odgovornost za mnoga, kroz sukob uprave izazvana i iz njega proistekla oštećenja zdravlja, na duši i telu, kod starih, vernih antropozofa, a ne samo kod onog dela, koji se tereti u *Spomen-spisu*.

Od kada je 1. januara 1927. gospodin dr Bos na nasilnički način omeo čas Prvog razreda, štaviše, gotovo izgurao sa podijuma gospođu dr Wegman, ja sam znao, da će, ako se to na složan način na tlu samog Prvog razreda ne popravi opet od strane cele uprave, Antropozofsko društvo početi da propada, da će morati da bude intelektualistički površno, uprkos povećavanju dobre posete kod zasedanja; da će ono sve više gubiti svoj izvorni karakter.

Spomen-spis je trebalo naravno da dâ pravac za odluke na glavnoj skupštini za obrazovanje suda, bio je to dabogme stvarni razlog zbog čega je napisan. Time, što je on ipak polemički spis, u samom uvodu kaže svakako da ne bi hteo da bude nepartijski, on deluje razarajući, fanatizirajući i pripremajući volju. U najboljem slučaju mogu da kažem, da je on neka 'fable convenue' (dogovorena izmišljotina). Taj spis pokazuje takođe, kako od smrti Rudolfa Štajnera nedostaje i sistematski biva ignorisano baš ono, na čega nam je on upravo ukazivao u poslednjim godinama: ne istraživati istoriju samo

iz izvora, već negovati jednu istoriju, koja može da se čita u duhu na temelju ponovljenih zemaljskih života. Uprkos opasnostima i greškama, kroz koje će morati da prolazi svako od nas i koje danas još niko sebi ne sme da dopusti autoritarno da osudi, ova istorija će ipak biti napisana.

Pogledajmo na ono što se u poslednjih deset godina odigralo u istoriji Društva. Počelo je sa ratovanjem pismima, zatim su pisma postajala sve voluminoznija, narasla su do brošura i konačno do knjiga. Ako bi ovo bilo nastavljeno na obe strane na spoljašnje nepopustljiv način, tada bi se morale napuniti biblioteke i arhive. To bi pak bio samo dokaz, da Rudolf Štajner nije bio shvaćen, da je Društvo krenulo stranputicom, da je sredina ostala prazna i da sa takvom literaturom ljudi jedni druge čine bolesnim. Pa da li neko stvarno veruje, da smo mi na pravom putu, ako sve više narastaju takvi polemički spisi; da li neko veruje, da mi na ovaj način pravilno možemo da uđemo u sledeće stoleće, ako tako punimo arhive; da li se stvarno veruje, da će na prekretnici stoleća to što je odštampano igrati još neku veliku ulogu? Da li se veruje, da se sa takvim polemičkim spisima, sa polemičkim usaglašavanjima može stvoriti mir za stvarni rad? To je upravo velika iluzija. Usaglašavanje, koje se desilo na božićnom zasedanju 1923. god, bilo je samo prividno takvo, ono je u stvari bilo jednoglasno ispoljavanje volje. Rudolf Štajner je pak rekao *pre toga*, šta će se desiti sa sekcijama, ko ove treba da vodi, i od kojih ličnosti će biti sastavljena uprava. Danas to izgleda, kao da se unapred zahteva poverenje, a da se pre toga ne kaže ono najvažnije što će se potom desiti.

Prvi Geteanum je bio izgrađen kao misterijsko mesto, on nam je uzet, jer smo u njemu govorili čisto intelektualistički. Nikoga nije bilo tu, ko bi mogao da ga zaštitи. Rudolf Štajner nije smeо da ga zaštitи, jer ga je on darovao čovečanstvu kao probni kamen njegove zrelosti. Zatim je Rudolf Štajner kamen temeljac položio u srca. Ti kameni temeljci, koji počivaju u jakim srcima, nisu više vezani za jedno mesto i za jednu jedinu građevinu. Oni moraju da postanu kameni temeljci za misterijska boravišta budućnosti na različitim mestima. Oni, koji će položiti klice za ova misterijska boravišta, mogu da budu pozvani na to samo neposredno od duhovnog sveta kroz svoju sudbinu. Tome pak pripada pre svega ezoterična hrabrost, ne tutorstvo i ograničavanje.

Drugi Geteanum je sagrađen sasvim za javnost, za delotvornost 'knjižice' izvana, kako to glasi u četvrtom apokaliptičnom pečatu (*Otkrivenje Jovanovo*, 5; 1, 7, 9 i 10; 9 – 10). Nastavak misterija doći će od 'knjižice' koja deluje iznutra. Zbog toga je najvažniji zahtev Antropozofskog pokreta i društva poverenje prema ljudima, ne kivnost na njih. Poverenje koje bi najpre moralо biti dato od strane Dornaha, ne poverenje koje će najpre Dornah zahtevati. Odgovor će doći, ako ono najpre bude dato i ako Rudolf Štajner može da govori kroz rukovodioce pet sekcija, to se neće desiti, ako se gotovo u svakom saopštenju nedeljnika, bez obraćanja pažnje na potpuno promenjenu situaciju, dobijaju na čitanje moralne propovedi a između redova se podižu pretenzije na vođstvo, što mora da povredi mnoge duše, koje su tesno povezane sa Rudolfom Štajnerom. Rudolf Štajner neće govoriti, ako budu isključene gospode dr Wegman i dr Vrede.

Rudolf Štajner sam može da poveže sve antropozofe prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, ne pak uz statutarna pooštrena i anateme protiv samostalnog delovanja, kada se subbine sudsaraju a sporazumevanje je otežano. Ti predlozi (za isključenje) i *Spomen-spis* jesu svedočanstvo slabosti, koje će pokrenuti nešto nasilno.

Ako pak ne bude moguće postići saglasnost uprave, onda ostaje samo još mogućnost, da sekcije na Geteanumu ostanu otvorene i da se Opšte antropozofsko društvo konstituiše na sasvim slobodnoj osnovi, bez centralnog prihvatanog položaja

članstva. Posle desetogodišnjeg sukoba u upravi i u Društvu neće nikako biti koristi za antropozofiju kroz isključivanje tako velikog broja članova, među njima starijih, koje je Rudolf Štajner veoma cenio.

Poverenje, koje je dobrovoljno i po sebi razumljivo bilo darovano duhovno-univerzalnom učitelju i vodi, moralo bi sada u vremenu bez vođe da izade u susret snazi same antropozofije i ljudima koje je ona obuhvatila i koje će još obuhvatiti. To bi moralo u statutima da se iskaže time, što bi obrazovanje grupa i primanje članova bilo sa punim poverenjem predato na odgovarajući način vođama grupa. A ne samo onima, koji na sve kažu 'Da' i potpisuju uslove.

Pomoću pravničkih sposobnosti formalno može da se dostigne neka druga odluka; ova pak nije više u duhu Rudolfa Štajnera. Ezoterične pretenzije kao na primer smenjivanje i postavljanje rukovodilaca sekcija, pokrivene majoritetom polemičkog usaglašavanja, ne mogu biti ostvarene.

Ja mislim, da se ni finansijska katastrofa Geteanuma ne može izbeći, ako ne bude odgovoren zahtevu za većom slobodom iz razuma.

Iz knjige Tomasa Majera „*Ludvig Polcer-Hodic – jedan Evropljanin*“, Perseus Verlag, Basel, CH, 1994.

Preveo Siniša Nikolić

